

นวัตกรรมการจัดการตนเองของชุมชนไชยาเพื่อความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมชุมชน*
CHAIYA COMMUNITY SELF-MANAGEMENT INNOVATION
FOR ECONOMIC STABILITY BASED ON COMMUNITY CULTURE

ชนัญชิดา ทิพย์ญาณ

Chananchida Tipyan

ชวน เพชรแก้ว

Chuan Petchkaew

สุรวาดิ จินาญาติ

Suthavadee Jinayat

ธนิศา สุขารมย์

Thanisa Sukhararom

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: chanan1928@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และ 2) ศึกษาหาตัวแบบนวัตกรรมการจัดการตนเองด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาเอกสาร ศึกษาภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ 2) หน่วยงานภาครัฐระดับส่วนท้องถิ่น 3) นักวิชาการ และ 4) ประชาชน จำนวน 10 คน นำข้อมูลที่ได้สังเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำไปสู่การบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการตนเองของชุมชนเน้นวิถีวัฒนธรรมบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงคือ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และทำไร่ ทำสวนเป็นอาชีพเสริม การประกอบอาชีพดังกล่าวชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตแบบยังชีพเป็นแบบเพื่อขาย และเน้นการปฏิบัติกรรุ่มกลุ่มอาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความมั่นคงและความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชน กลุ่มอาชีพของชุมชนไชยา ได้แก่ 1.1) กลุ่มอาชีพชุมชนตำบลป่าเว 1.2) กลุ่มอาชีพชุมชนตำบลทุ่ง และ 1.3) กลุ่มอาชีพชุมชนตำบลเลม็ด และ 2) ตัวแบบนวัตกรรมการจัดการตนเองด้านอาชีพเพื่อ

* Received 31 May 2021; Revised 28 June 2021; Accepted 29 June 2021

ความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชนคือ แบบการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) ด้านผู้นำ 1.2) ด้านความเป็นกลุ่มอาชีพ 1.3) ด้านผลผลิต 1.4) ด้านการปรับตัวของชุมชน 1.5) ด้านฐานคิด และ 1.6) ด้านการจัดการตนเองของชุมชน มีการเรียนรู้และสืบต่อกันภายในชุมชนเพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการตนเอง, ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ, เศรษฐกิจชุมชน, วัฒนธรรมชุมชน, นวัตกรรม

Abstract

The purpose of this research study is: 1) self-management of the occupational community according to the sufficiency economy guideline and 2) to search for an innovative model of professional development self-management for the stability of the community economy based on community culture. This research was a qualitative research use study of documents, field study, in-depth interviews and focusgroup. Select purposive sampling divided into 4 groups: 1) government agencies at district level, 2) government agencies at local level, 3) academics and 4) people general total 10 persons. By using the analytical study to the integration and creation of new knowledge. The research results found that: 1. The self-management of the community emphasizes the cultural way based on the sufficiency economy. Villagers mainly work in farming. And farming as a supplement Such occupations changed from subsistence production to designs for sale. Focus on operating with professional groups It aims to create stability and well-being of the people in the community. The Chaiya community occupation groups were 1) the Pawe sub-district occupation group, 2) the Thung sub-district community occupation group, and 3) the Lamet sub-district occupation group. And 2. an innovative model of occupational self-management for the stability of the community economy based on community culture is an appropriate career development model for the stability of the community economy based on community culture has 6 important components such as: 1) leadership component, 2) Composition of professional, 3) Productivity component, 4) community adaptation component, 5) Thinking element, and

6) community self-management component. There is learning and succession within the community to suit the changing situation of the community.

Keywords: Self-Management, Economic Stability, Community Economic, Community Culture, Innovative

บทนำ

ท้องถิ่นเป็นชุมชนพื้นฐานที่สำคัญของประเทศในการดำรงอยู่หรือสืบต่อไปแห่งสังคมที่มีการพัฒนาขึ้นอยู่กับบริบทในท้องถิ่นโดยพื้นฐานทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่เป็นสังคมแห่งความสงบสุข มีความเอื้ออาทรและเป็นสังคมที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน การพัฒนาและการมีส่วนร่วมในยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางขึ้นอยู่กับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ และมีความเชื่อมโยงกับมิติการพัฒนาต่าง ๆ อย่างลงตัว และการบริหารจัดการศักยภาพของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งมีมิติการมองว่าชุมชนท้องถิ่นที่ฉายภาพให้เห็นลักษณะของท้องถิ่นหนึ่งว่ามีฐานที่สำคัญของพลังท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 ฐาน คือ ฐานทรัพยากร เครือข่ายทางสังคม ระบบความรู้ และวัฒนธรรมความเชื่อ ซึ่งฐานที่สำคัญเหล่านี้เป็นพลังที่นำความเข้มแข็งมาสู่ชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง โดยการจัดการตนเองของชุมชนนั้นเป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนตนเอง ทั้งในแง่ความสามารถในการส่งเสริมประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง เพื่อพัฒนาเป็นองค์ความรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแบบฉบับของตนเอง โดยส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความมั่นใจและความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งในปัจจุบันชุมชนได้พัฒนาตนเองไปสู่การสร้างและคิดค้นนวัตกรรมจัดการตนเองที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงจนกลายเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการตนเองในมิติ ซึ่งการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นว่า แนวคิดและหลักการสำคัญในการจัดการตนเองของชุมชน เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนในยุคแห่งการปลดปล่อย (Liberation) ซึ่งเป็นยุคที่ให้อิสระกับประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการตนเองของชุมชนมากกว่ายุคก่อน ๆ โดยในยุคปลดปล่อยนี้เน้นให้ประชาชนได้คิดตัดสินใจในทรัพยากรของชุมชน ดังนั้นการให้นิยามความหมายของการจัดการตนเองที่จะเกิดขึ้นได้ ต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่า ตนเองสามารถจัดการตนเองได้ ซึ่งเป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่ถูกจัดขึ้นภายใต้กฎเกณฑ์ของตนเองที่ถูกสร้างสรรค์จากภายในเอง (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

การจัดการตนเองโดยพัฒนาเอาพื้นที่ของชุมชนเป็นตัวตั้งเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้ประชาชนคนในพื้นที่และชาวบ้านมาร่วมคิดร่วมทำและสานพลังให้เกิดการแก้ไขปัญหา โดยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้อย่างชาญฉลาด เพื่อสร้างโอกาสใหม่ของชุมชนในการปรับตัวต่อการ

เปลี่ยนแปลงนี้ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาชุมชนในประเทศไทยในอนาคตคือ การเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ชีตความสามารถในการรับและปรับใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ที่ผ่านมามีหลายองค์กรและหน่วยงานทำงานด้านการพัฒนาชุมชนและเกิดผลการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกอย่างมากมาย ปัจจัยแห่งความสำเร็จของงานคือ การปรับระบบคิดและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน แล้วทำให้เกิดความคิดที่จะแก้ไขปัญหาสำคัญของชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง (สุภาพร ภูไพบูลย์, 2558) ชุมชน“ไชยา” เป็นพื้นที่หนึ่งของจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน บริบททางภูมิศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ของอำเภอนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักมาแต่เดิม โดยเฉพาะการทำนาทำกันเกือบทุกตำบลและแทบทุกครัวเรือน ซึ่งปัจจุบันยังคงมีให้เห็นอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณรอบตัวอำเภอ คือ พื้นที่ตำบลเวียง ตำบลป่าเว ตำบลทุ่ง และตำบลเลม็ด แต่ปัจจุบันพื้นที่ทำนาลดลงจากเดิมเป็นอันมากทั้งนี้เนื่องจากภายหลังจากการพัฒนาประเทศด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำให้สภาพเศรษฐกิจชุมชนแต่เดิมเปลี่ยนแปลงเป็นเศรษฐกิจทุนประกอบกับราคาข้าวตกต่ำ บางพื้นที่มีปัญหาขาดน้ำที่ใช้ทำนาและบางพื้นที่มีน้ำท่วมขัง ผู้คนจึงหันไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวและประกอบอาชีพอื่น ๆ กันมากขึ้น นอกจากนี้การที่ชุมชนไชยาขยายตัวเป็นชุมชนเมือง ทำให้การใช้พื้นที่ขยายเป็นตลาดเพื่อประกอบการต่าง ๆ กว้างขวางขึ้น พื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงลดลงเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันปัญหาต่างๆในสังคมก็มีเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปัญหาการประกอบอาชีพและรายได้เพื่อการดำรงชีพของครอบครัว เมื่อคณะผู้วิจัยได้ลงสำรวจบริบทอาชีพเบื้องต้นในพื้นที่ ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพของคนในอำเภอไชยาในปัจจุบันว่า นอกเหนือจากการทำนาแล้วยังมีการประกอบอาชีพอื่น ๆ อย่างหลากหลาย ได้แก่ อาชีพทำสวนปาล์มน้ำมัน สวนยางพารา เลี้ยงสัตว์บกและสัตว์น้ำต่าง ๆ ทำประมง ค้าขาย รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้างทั่วไป และอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มทำนา กลุ่มทำเครื่องแกง กลุ่มทอผ้า กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มไร่นาสวนผสม กลุ่มผู้ผลิตผ้าบาติก กลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มผลิตปุ๋ย เป็นต้น แต่การดำเนินการของกลุ่มอาชีพยังคงประสบกับปัญหานานาประการ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการพัฒนาอาชีพดังกล่าว

ทั้งนี้เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยต่อการดำรงชีวิตสนองความต้องการของชุมชนเพื่อให้คนและชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่สามารถพึ่งตนเองได้ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเศรษฐกิจใหม่และยกฐานะเศรษฐกิจเดิมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น (ChaiyaTravel, 2563) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชุมชนแบบเดิมนั้นไม่เพียงพอต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ชุมชนที่ขาดการเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้รับผลกระทบอย่างมาก จากแนวทางดังกล่าวข้างต้นรัฐบาลจึงได้พยายามปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจทุกระดับให้สอดคล้องกับนโยบาย ทั้งธุรกิจ

อุตสาหกรรม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) ซึ่งเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิต ร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน หรือเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงตัวเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลิตผล ความรู้ ภูมิปัญญาทุน ทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2563) ดังนั้น ชุมชนจึงน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ให้เกิดความสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน มุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2555) ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมเพื่อเป็นชุมชนเทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการสร้างสรรค์และออกแบบนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน โดยเป็นการพัฒนาทางด้านการวิจัยที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างนวัตกรรมของชุมชนและท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) มีโจทย์การพัฒนาจากวัตถุดิบในชุมชน หรือความต้องการแก้ปัญหาในชุมชน 2) มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก 3) มีการต่อยอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของท้องถิ่น 4) มีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม 5) มีการเรียนรู้และมีการทดลองปฏิบัติจริง 6) สามารถนำไปเป็นต้นแบบ หรือประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาชุมชน 7) สามารถลดต้นทุนและเพิ่มผลิตผล และ 8) ช่วยลดปัญหาหรือแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนดำเนินการประสบความสำเร็จและยั่งยืน ซึ่งจะต้องเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของชุมชน ความพอเพียง มีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีการส่งเสริม สนับสนุนจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและภาคประชาชน (พิชณิชา นิปฺณะ, 2554) จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่องนวัตกรรมการจัดการตนเองของชุมชนไฮยาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน เพื่อสามารถนำไปบริหารการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์โดยเน้นการพึ่งตนเอง ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง รวมถึงการสร้างภาคีเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2. เพื่อค้นหาตัวแบบนวัตกรรมการจัดการตนเองด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการจัดการตนเองของชุมชนไชยาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมชุมชน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ บุคคลที่อยู่อาศัยในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 9 ตำบล ประกอบด้วย 1) ตลาดไชยา 2) พุมเรียง 3) เลม็ด 4) เวียง 5) พุง 6) ปาเว 7) ตะกรบ 8) โมถ้าย และ 9) ปากหมาก รวมจำนวนทั้งสิ้น 47,441 คน (ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, 2563)

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) สัมภาษณ์เชิงลึก โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งเป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนไชยา แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐระดับอำเภอ 2) หน่วยงานภาครัฐระดับส่วนท้องถิ่น 3) นักวิชาการ และ 4) ประชาชน จำนวน 10 ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ 1) บุคคลที่เป็นผู้นำชุมชนหรือองค์กร และ 2) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มอาชีพในชุมชนไชยาที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และมีประสบการณ์โดยตรงไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.3 ด้านเนื้อหา ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการจัดการตนเองของชุมชน ชุมชนไชยา ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมชุมชน

1.4 ด้านสถานที่ คือ ตำบลปาเว ตำบลพุง และตำบลเลม็ด จำนวนทั้งหมด 3 ชุมชน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) ข้อมูลจากการเข้าไปศึกษาพื้นที่อำเภอไชยาเพื่อสำรวจสภาพจริงเกี่ยวกับบริบทชุมชน 2) ผู้นำเข้มแข็ง มีผลงานอย่างต่อเนื่อง 3) เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักมาแต่เดิม และ 4) เป็นพื้นที่รวมกลุ่มเป็นชุมชนแรกของไชยา

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โดยศึกษาเอกสาร ศึกษาภาคสนาม สทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ และการสร้างนวัตกรรม จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.50 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การ

จัดการตนเองของชุมชนด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) นวัตกรรมการจัดการตนเองด้านการพัฒนาอาชีพ

3. ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 การจัดการตนเองของชุมชนด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และระยะที่ 3 ค้นหาตัวแบบนวัตกรรมจัดการตนเองด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน (focus group)

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์ลดรหัสด้วยการลดทอนข้อมูลแบบตีความสร้างข้อสรุปจัดหมวดหมู่และสรุปประเด็น โดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เป็นการเปรียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผลการวิเคราะห์ ตลอดจนผลของการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การศึกษาสถานภาพด้านอาชีพในพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่

1. พื้นที่ตำบลป่าเว การจัดการตนเองด้านอาชีพด้วยการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มี 3 อาชีพที่มีการจัดการตนเองด้านอาชีพที่น่าสนใจ โดยดำเนินงานลักษณะกลุ่มอาชีพ ได้แก่ 1) กลุ่มอาชีพสตรีบ้านเดิมเจ้า เป็นการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปข้าวเปลือกเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องและข้าวซ้อมมือเพื่อสุขภาพ เนื่องเดิมชาวบ้านยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก ขายให้พ่อค้าคนกลางได้ในราคาต่ำ จึงหาทางออกในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อการช่วยเหลือกันเองด้วยการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน รูปแบบการจัดตั้งกลุ่มเป็นลักษณะของการรวมกลุ่มพึ่งตนเองเป็นหลัก กระบวนการเรียนรู้ทุกอย่างเป็นลักษณะของการลงมือทดลองทำ เมื่อกลุ่มมีปัญหาจะแก้ปัญหาโดยใช้ระบบกลุ่ม ทำให้ชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น 2) กลุ่มผักปลอดสารพิษ เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่เขาพนมแบกของอาจารย์วิศิษฐ์ รักษาพรหมณ์ ที่ดำเนินการด้วยการใช้ทุนทรัพย์ของตนเอง ด้วยฐานคิดที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยแก้ปัญหา โดยเน้นปรัชญาของกลุ่มคือ สมาชิกต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี มีความขยันอดทน และต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันว่า การปลูกผักจะไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีใด ๆ และการตัดสินใจปลูกผักชนิดใด ถือเป็นความอิสระของแต่ละคน จุดเด่นที่สำคัญของกลุ่มคือ การพึ่งตนเองและการเรียนรู้จัดการด้วยตนเอง และประการที่สำคัญคือ การมีผู้นำตามธรรมชาติที่คิดและปฏิบัติได้เป็นแบบอย่างและ 3) กลุ่มแม่บ้านศิริทิพย์ น้ำผัดไทยไชยา เป็นกลุ่มอาชีพที่มีพัฒนาการมายาวนานเกิดจากการที่ผู้นำชุมชนคิดการณ์ไกลว่า ชุมชนควรที่จะมีผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว จึงเริ่มรวมกลุ่มด้วยการเข้าห้ันเพื่อผลิตเครื่องจักสาน ทำพวงหรีด ทำ

ขนม และผลิตน้ำผัดไทย แต่ในที่สุดก็พบว่า การผลิตน้ำผัดไทยเพื่อจำหน่ายได้รับการตอบรับจากผู้บริโภคที่ต่ำที่สุด น้ำผัดไทยได้รับการยอมรับให้เป็นสินค้า OTOP และได้รับทุนสนับสนุนดำเนินงานจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอไชยา ทำให้กลุ่มเริ่มฟื้นตัวอีกครั้งหนึ่ง โดยที่ยังร่วมกันทำในนามกลุ่มแม่บ้านเช่นเดิม

2. พื้นที่ตำบลทุ่ง มีอาชีพที่ที่นำแนวทางการจัดการตนเองด้านอาชีพโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และมี 3 อาชีพ ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านคลองยวน เป็นการรวมกลุ่มอย่างหลวม ๆ ในระยะแรก โดยมีผู้นำชุมชนคือ นายวิรัตน์ มีธรรมเป็นผู้ริเริ่มจุดประสงค์เพื่อทำอาชีพเสริม สร้างรายได้มาจุนเจือครอบครัว เนื่องจากราคาปาล์มน้ำมันอันเป็นพืชหลักที่มาแทนการทำนาตกต่ำลง เลยหันมาทำปุ๋ยหมักจากทะลายปาล์มน้ำมันตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ต่อมากลุ่มได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านคลองยวน นอกจากนี้ สิ่งที่ประจักษ์ชัดอย่างหนึ่งของกลุ่มอาชีพนี้คือ การมีผู้นำของชุมชนตามธรรมชาติที่คิดดี และปฏิบัติได้ เป็นหนทางที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มได้อย่างเหนียวแน่น 2) กลุ่มเลี้ยงเปิดบ้านขนอน ตำบลทุ่ง เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านร่วมกันดำเนินการทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางสร้างอาชีพ ทั้งนี้เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งได้สนับสนุนงบประมาณให้ทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 100,000 บาท เพื่อสร้างอาชีพ การที่ชาวบ้านกลุ่มนี้ต้องตัดสินใจรวมกลุ่มกันเลี้ยงเปิดเนื่องจากเกือบทุกครอบครัวมีประสบการณ์ในเรื่องนี้ แม้การรวมกลุ่มเกิดจากการทำประชาคมหมู่บ้าน แต่เมื่อดำเนินการจริงแต่ละครอบครัวที่เป็นสมาชิกกลุ่มนำเงินมาแบ่งกัน ตามจำนวนลูกเปิดที่จะนำมาเลี้ยง และ 3) การทำนาและกลุ่มทำนา ในพื้นที่นี้แต่เดิมเป็นแหล่งทำนาที่ใหญ่ที่สุดของอำเภอไชยา แต่ภายหลังชาวนาใช้พื้นที่นาส่วนหนึ่งทำสวนปาล์มน้ำมัน เนื่องจากมีปัญหาเรื่องน้ำในการทำนาและรายได้จากสวนปาล์มน้ำมันดีกว่าการทำนา อีกทั้งรัฐบาลให้การสนับสนุนทำสวนปาล์มน้ำมัน ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีปัญหาเรื่องน้ำที่ใช้ทำนาก็ตาม แต่ก็ยังมีชาวนาทำนากันอยู่ไม่น้อย เป็นการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมการทำนาของบรรพบุรุษให้คงอยู่ และที่สำคัญคือ มีข้าวที่ปลอดภัยใช้บริโภค ใช้เลี้ยงเปิด และใช้ทำขนมโดยไม่ต้องซื้อหา ต่อมาเมื่อมีการทำประชาคมหมู่บ้านได้เกิดกลุ่มทำนาขึ้นที่ตำบลทุ่ง 2 กลุ่ม ทั้ง 2 กลุ่มได้รับเงินทุนสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินการ ทั้งนี้กลุ่มยังได้รับการเสริมความรู้เกี่ยวกับการทำนาในด้านการใช้ปุ๋ยและการใช้ยาปราบศัตรูพืชจากองค์กรต่าง ๆ ภายในอำเภอ ในด้านพันธุ์ข้าวแต่เดิมใช้เมล็ดพันธุ์จากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอำเภอกาญจนดิษฐ์ แต่ภายหลังได้รับการควบคุมคุณภาพพันธุ์ข้าวจากศูนย์ฯ อย่างดี ทำให้กลุ่มได้จดทะเบียนการค้าเป็นศูนย์เมล็ดพันธุ์ สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ปลูกในพื้นที่ได้เอง สำหรับการรวมกลุ่มแม้จะดำเนินการอย่างหลวมและเป็นอิสระ ช่วยให้กลุ่มชาวนาประจักษ์ว่า วัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยังคงเป็นประโยชน์

3. พื้นที่ตำบลเลม็ด มีนาสนใจมี 3 อาชีพ ได้แก่ 1) กลุ่มวิสาหกิจไข่เค็มอสม.ไชยา เป็นกลุ่มอาชีพที่แต่เดิมชาวบ้านซึ่งรวมกลุ่มกันยึดการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก มีบาง

ครอบครัวเลี้ยงเปิดเป็นอาชีพเสริม การเลี้ยงเปิดมีผู้เลี้ยงมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลให้การสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว ทำให้มีปริมาณไข่เปิดจำนวนมากเหลือจากการบริโภคส่งขายเป็นรายได้ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จึงได้ปรึกษาหารือ และมีความเห็นร่วมกันว่ากลุ่มควรผลิตไข่เค็มเพื่อสร้างรายได้ที่ดีกว่า จึงรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มผลิตไข่เค็ม อสม. ไซยาขึ้น จนในที่สุดได้สูตรที่ทุกคนพอใจ ต่อจากนั้นได้ร่วมกันทำไข่เค็มแล้วนำไปทดลองขายโดยเสนอจุดเด่น “ไข่แดง มัน อร่อย ไม่เค็มจัด ฟองโต” ผลจากการวางตลาดได้รับการตอบรับอย่างดี ปัจจุบันนี้นอกจากกลุ่มเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายที่สำคัญแล้ว ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกด้วย และปัจจัยความเข้มแข็งของกลุ่มคือ 1) อุดมการณ์การพึ่งตนเองที่ตั้งอยู่บนแนวคิดเรื่อง ความซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ และไว้วางใจกันได้ 2) โครงสร้างกลุ่มชัดเจน แบ่งปันหน้าที่กันรับผิดชอบ 3) สำเนียงร่วมของคน ของกลุ่มสูงต่อการที่จะขับเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยจุดมุ่งหมายร่วมกันของสมาชิกกลุ่มและมุ่งรักษาผลงานของกลุ่มให้มีความพออย่างเสมอต้นเสมอปลาย 4) ผู้นำกลุ่มเป็นผู้นำทางความคิดใฝ่เรียนรู้ เสียสละ ทุ่เมเท และโปร่งใส ให้อิสระผู้ร่วมงานในการคิด และรู้จักประนีประนอม และ 5) กลุ่มมีการประชุมเพื่อสรุปบทเรียนทั้งด้านความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของกลุ่ม 2) กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อเพิ่มปริมาณปูเปี้ยว เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นในตำบลเลม็ด อันเป็นพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งมีปูเปี้ยวชุกชุม แต่เมื่อป่าชายเลนถูกทำลายลงสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนรวมทั้งปูเปี้ยวก็ลดจำนวนลงด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่วิถีชีวิตทำมาหากินอยู่กับป่าชายเลน กลุ่มนี้จึงร่วมตัวกันขึ้นเพื่อทำหน้าที่สองอย่างคือ อนุรักษ์ป่าชายเลนและเพิ่มปริมาณปูเปี้ยว ชาวบ้านได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2535-2536 กลุ่มได้ต่อสู้และดำเนินการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ดังกล่าวจนป่ากลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม ต่อมากลุ่มได้รับจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ปูเปี้ยวอย่างยั่งยืน การดำเนินงานออกเป็น 3 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มอนุรักษ์ปูเปี้ยว กลุ่มบ่อเพาะฟักอนุบาลเพาะพันธุ์ปูเปี้ยว และกลุ่มออมทรัพย์ นอกจากนี้ ได้สร้างเครือข่ายกับกลุ่มต่าง ๆ ภายนอกชุมชนทั้งในพื้นที่อำเภอไชยาและพื้นที่อื่น ๆ รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรในระดับชาติเข้ามาเสริมในด้านการวิจัย การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน และการจัดการทรัพยากร ความสำเร็จดังกล่าวทำให้กลุ่มได้รับรางวัลภาวะสิ่งแวดล้อมดีเด่น และรางวัลโลกสีเขียว และ 3) กลุ่มข้าวซ้อมมือ ตำบลเลม็ด เป็นการรวมกลุ่มของชาวนาเพื่อมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาซื้อข้าวเปลือกในราคาต่ำ ด้วยคิดว่าการแปรรูปข้าวเปลือกที่ผลิตได้เป็นผลิตภัณฑ์สามารถหลีกเลี่ยงมิให้พ่อค้าคนกลางเข้ามาเกี่ยวข้อง ระยะแรกในปี พ.ศ. 2516 รวมกลุ่มทำนาเลม็ด โดยร่วมมือกันในกระบวนการทำนา จากการที่กลุ่มรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ทำให้ไม่สามารถเฝ้าระวังหรือแก้ไขปัญหาใด ๆ ได้ วารินทร์ สังข์ปล้อง จึงริเริ่มทดลองทำข้าวซ้อมมือและข้าวกล้องจำหน่ายแต่ชาวนาส่วนใหญ่เห็นว่าคงไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ระยะแรกที่รวมกลุ่มจึงมีเพียงวาริ

นทร์และภริยาเท่านั้นที่ร่วมทำกัน โดยลงทุนเอาทั้งหมด ภายหลังที่ทำมาได้ 2-3 ปี จึงมีสมาชิกเพิ่มขึ้น ผลปรากฏว่าได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ และเน้นการทำนาข้าวปลอดสารพิษ จึงสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษอันเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของอำเภอยาย

การศึกษาหาตัวแบบนวัตกรรมการจัดการตนเองด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน พบว่า สภาพการประกอบอาชีพเพื่อการยังชีพแต่เดิมของชาวไชยาเป็นลักษณะของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านผู้นำ เป็นผู้นำทางความคิดใฝ่เรียนรู้ เสียสละ พุ่มเท และโปร่งใส อีกทั้งให้อิสระผู้ร่วมงานในการคิด และรู้จักประนีประนอม สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ร่วมมือทางความคิด การจัดการทั้งระดับบุคคล ระดับชุมชน 2) ด้านความเป็นกลุ่มอาชีพ มีการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การใช้เทคโนโลยีชาวบ้าน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบร่วมและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีชาวบ้านมาผสมผสานกับเทคโนโลยีและความรู้สมัยใหม่ 3) ด้านผลผลิต การเรียนรู้และสืบต่อกันภายในชุมชนด้วยการผลิตซ้ำเป็นไปเพื่อความเหมาะสมกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของชุมชน 4) ด้านการปรับตัวของชุมชน มุ่งเน้นการใช้ทุน ความรู้ และตลาด บนฐานของการเรียนรู้และการปรับตัว เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง 5) ด้านฐานคิด เป็นการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยที่ผู้คนในครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์จากการใช้ทุนทรัพยากรเป็นฐานสำคัญ และ 6) ด้านการจัดการตนเองของชุมชน การจัดการทรัพยากรและทุนด้วยระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของการผลิตที่มีอำนาจในการใช้และการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของตนเอง สร้างความเข้มแข็งและศักยภาพของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า “ตำบลป่าเว ตำบลทุ่ง และตำบลเลม็ด ของอำเภอยาย เลี้ยงชีพด้วยเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมายาวนานโดยยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก อีกทั้งประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวน เลี้ยงเป็ด ทำประมง ทำน้ำตาล หาของป่า และผลิตสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนควบคู่ไปด้วย ครั้นเมื่อมีการพัฒนาประเทศด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้วยการใช้เศรษฐกิจทุนเป็นตัวตั้ง ทำให้เศรษฐกิจชุมชนดังกล่าวได้รับผลกระทบ ทั้งกระบวนการผลิตและผลผลิต แต่เชื่อว่าได้เปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตทั้งหมด ไม่ว่าอาชีพที่สืบต่อมาแต่เดิมหรืออาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ ยังคงมีลักษณะที่เน้นเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจยังชีพ หรือเศรษฐกิจพอเพียงตามแบบเดิมอยู่หลายประการ” (พิชัย มุสิกะ (ชาวบ้าน), 2563)

อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การตั้งอยู่บนหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นทางสายกลางเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทางสายกลางเป็น

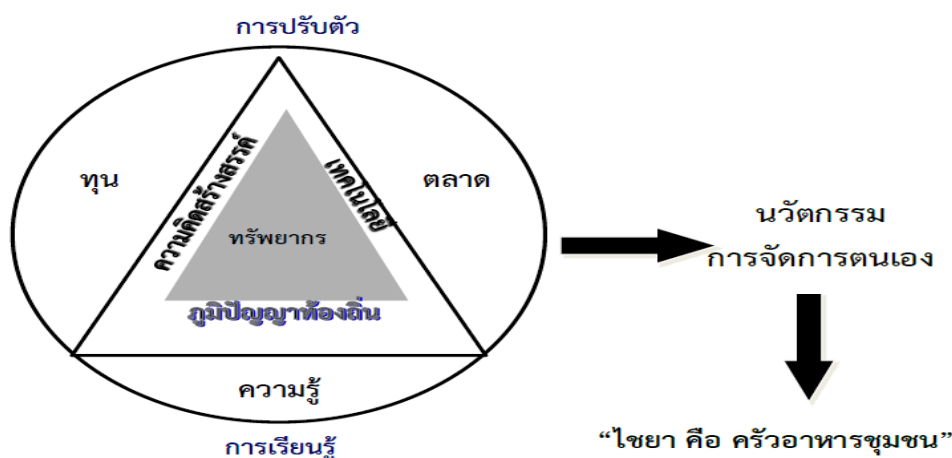
ทางปฏิบัติที่ไม่สุดโต่งไปในอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่งเกินไป ชุมชนมุ่งเน้นใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาบนฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนความพอดีและคุ้มค่า ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้โดยมีการจัดการกับทรัพยากรอย่างชาญฉลาด รอบคอบ และยั่งยืน ตลอดถึงการนำเทคโนโลยีเครื่องมือมาผสมผสานกับเทคโนโลยีเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของคนในชุมชน เห็นด้วยกับหทัยชนก คตะสมบูรณ์ ที่ว่า ชุมชนได้นำวิถีธรรมชาติ และวิถีชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในทุกระดับทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน โดยในระดับบุคคลได้ดำเนินกิจกรรม การปรับเปลี่ยนแนวคิดทัศนคติ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิต การปลูกจิตสำนึกตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้ตนเอง จัดทำแผนชีวิตเพื่อการพัฒนาตนเอง การจัดทำบัญชีครัวเรือน และการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการออมโดยเริ่มต้นจากระดับครัวเรือน มีกิจกรรมการลดรายจ่ายของครัวเรือน กิจกรรมเพิ่มรายได้ กิจกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นกระบวนการส่งเสริมโดยแกนนำของชุมชนได้เข้ารับการอบรม อีกทั้งมีการวางแผนเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการตนเองของชุมชนโดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียง (หทัยชนก คตะสมบูรณ์, 2560)

จากการศึกษาหาตัวแบบนวัตกรรมการจัดการตนเองด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน ในด้านตัวแบบนวัตกรรมการจัดการตนเองด้านอาชีพของชุมชนไชยาทั้ง 3 ตำบล อันเกิดขึ้นจากอาชีพและกลุ่มอาชีพที่ได้จากการวิเคราะห์ สิ่งที่เป็นข้อสังเกต คือ การปรับตัวด้านอาชีพของชุมชนไชยาทั้ง 3 ตำบล มีความเป็นพลวัตแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของอาชีพจากเพื่อความอยู่รอดไปสู่การดำรงอยู่ โดยชุมชนได้เลือกสรรกลุ่มอาชีพและอาชีพที่เป็นตัวแบบอันเหมาะสมสำหรับชุมชน มีการดำเนินการผลิตที่แสดงให้เห็นถึงพลังของชุมชนในการพยายามตั้งรับกระแสของโลกาภิวัตน์ซึ่งดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จนทำให้ชุมชนต้องปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ ตามบริบทที่เปลี่ยนไป อีกทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เข้ามาเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในการสร้างจิตสำนึกร่วมต่อการแก้ปัญหาร่วมกัน ตัวแบบเพื่อการพัฒนาอาชีพที่ “ด้านฐานคิดและการจัดการตนเองของชุมชน” ชุมชนเป็นตัวนำที่จะนำพาชุมชนไปสู่การจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเห็นด้วยกับสุภาพร ภูไพบูลย์ กล่าวว่า วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมีการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษ เน้นการดำรงชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และยังมีกลุ่มแม่บ้านได้รวมตัวกันในการประกอบอาชีพงานจักสาน หวาย-ไม้ไผ่ มีผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สามารถสร้างอาชีพมีรายได้มาหาเลี้ยงครอบครัว ในส่วนของการจัดการชุมชน ผู้ใหญ่บ้านเน้นให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ส่งเสริมให้ทุกคนมีการพัฒนาทักษะความรู้

ประสบการณ์ เน้นการทำงานเป็นทีม แบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัด อีกทั้ง มีการบริหารจัดการชุมชนที่ยึดตามแบบวงจรคุณภาพที่เริ่มจากการวางแผนงาน ลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ โดยให้มีการตรวจสอบและประเมินตามช่วงระยะเวลาอยู่ตลอด และเน้นการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ให้สามารถต่อยอดสร้างรายได้ให้กับชุมชน และในส่วนของการปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จ ปัจจัยภายใน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ ทรัพยากร และเทคโนโลยีนวัตกรรม และปัจจัยภายนอก คือ การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีกับชาวบ้าน (สุภาพร ภูไพบูลย์, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การจัดการตนเองของชุมชนเรื่องความเป็นอัตลักษณ์ด้านอาหารของชุมชน

ดังนั้น การพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับชุมชนโซยาทั้ง 3 ตำบลนั้น สรุปได้ว่า การดำรงอยู่ได้ของชุมชนต้องอาศัยปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ การพึ่งตนเอง และความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้ฐานความคิดคือจิตสำนึกชุมชนในการอนุรักษ์ พื้นฟู และตระหนักต่อการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นรากฐานที่สำคัญของเศรษฐกิจชาติ ชุมชนโซยาเป็นชุมชนที่รู้จักการจัดการตัวเอง โดยดำเนินการในรูปแบบของกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการ องค์กรของตนเอง และการลงมือปฏิบัติตามแผน จึงเห็นได้ว่า การพัฒนาอาชีพเพื่อเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคง โดยต้องคำนึงถึงการพึ่งตนเองบนฐานของชุมชนที่เข้มแข็ง โดยชุมชนต้องมีการปรับตัวด้านความเป็นกลุ่มอาชีพ มีการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การใช้เทคโนโลยีชาวบ้านมาผสมผสานกับเทคโนโลยีและความรู้สมัยใหม่ เป็นกระบวนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนอย่าง

สร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมการจัดการตนเอง และคงเอกลักษณ์วิถีในด้านความมั่นคงทางอาหารไว้คงอยู่ต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านการจัดการตนเองของชุมชนด้านอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มอาชีพมีพัฒนาการ จัดการตนเอง มาจากฐานคิดที่แต่ละกลุ่มอาชีพในชุมชนไชยาเห็นร่วมกันว่า ชุมชน คือ องค์กรหลักที่จะนำพาสมาชิกไปสู่การจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็งจึงควรตั้งอยู่บนฐานของการจัดการตนเองอย่างคิดสร้างสรรค์ เป็นอิสระ สร้างทุนที่หลากหลาย รักษาต่อยอดทุนที่มีอยู่ เพื่อเป็นหลักค้ำประกัน (ภูมิคุ้มกัน) ให้กับชุมชนในขณะเดียวกันก็มุ่งเน้นการใช้ความรู้ การเรียนรู้ และใช้ฐานคิดในการแก้ปัญหาเพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้านค้นหาตัวแบบนวัตกรรมจัดการตนเองด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านผู้นำ 2) ด้านความเป็นกลุ่มอาชีพ 3) ด้านผลิต 4) ด้านการปรับตัวของชุมชน 5) ด้านฐานคิด และ 6) ด้านการจัดการตนเองของชุมชน มีการเรียนรู้และสืบทอดกันภายในชุมชนเพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนให้เห็นถึงคุณค่าของความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมที่ใช้ฐานองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนด้วยนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทนั้น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาอาชีพเพื่อความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนในอำเภอไชยาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ชุดโครงการเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อค้นหาตัวแบบที่เหมาะสมในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและสังคมให้มีรากฐานมั่นคง ภายใต้โครงการการพัฒนาทุนทางสังคมภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

เอกสารอ้างอิง

ChaiyaTravel. (2563). ประวัติไชยา. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://sites.google.com/site/chaiyatravel/prawati-meuxng-chiya>

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- พิชณิชา นิปณะ. (2554). นวัตกรรมเพื่อชุมชนสู่การพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พิชัย มุสิกะ (ชาวบ้าน). (20 กุมภาพันธ์ 2563). นวัตกรรมการจัดการตนเองของชุมชนไชยาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมชุมชน. (ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, ผู้สัมภาษณ์) ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย. (2563). อำเภอไชยา. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563 จาก [http://suratthani.kapook.com /%E0%B9%84%E0%B8%8A%E0%B8%A2%E0%B8%B2](http://suratthani.kapook.com/%E0%B9%84%E0%B8%8A%E0%B8%A2%E0%B8%B2)
- สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2563). ความหมายของวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563 จาก <http://www.sceb.doae.go.th/Ssceb2.htm#%E0%B8>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2555). เศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: บางพลัด.
- สุภาพร ภูไพบูลย์. (2558). การจัดการชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- หทัยชนก คตะสมบูรณ์. (2560). องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(4), 25-37.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.